

## **Тема 2. Теорія поколінь X, Y і Z: технології порозуміння**

*(за матеріалами О. Матвійчук «Теорія поколінь: чому ми різні та як порозумітися одне з одним»)*

*Нині в закладі освіти представлені чотири покоління: бебі–бумери, покоління X, Y і Z. Непорозуміння та конфлікти, що виникають у трикутнику «вихователі – батьки діти», зумовлені тим, що вони часто належать до різних поколінь. Та порозумітися можливо, якщо представники поколінь знатимуть і братимуть до уваги ціннісні орієнтири, умови виховання та особливості одне одного*

Заклад освіти – це місце зустрічі різних поколінь – педагогів, дітей, батьків. Педагогам варто знати особливості поколінь і відповідно до них формувати цінності дітей.

### **СУТЬ ТЕОРІЇ**

Покоління – соціально–демографічна й культурно–історична спільність людей, об'єднаних межами віку й загальними умовами формування та функціонування в історичний період часу. Німецький соціолог Карл Маннгейм (*Karl Mannheim*) у 1928 році в статті «Проблема поколінь» зазначив, що **зміна поколінь** – універсальний процес, заснований на біологічному ритмі людського життя. Перехід від покоління до покоління відбувається послідовно. У культурному розвитку з'являються нові учасники, а старі поступово зникають. Ці нові учасники можуть брати участь тільки в хронологічно обмеженому відрізку, тому необхідно постійно передавати накопичену культурну спадщину.

Теорія поколінь виникла в 90–х роках ХХ ст. і має як прихильників, так і противників.

### **ЧИ ЧАСТО ЗМІНЮЄТЬСЯ ПОКОЛІННЯ**

Американські вчені Нейл Хоув (*Neil Howe*) і Вільям Штраус (*William Strauss*) незалежно один від одного вивчали конфлікт поколінь і дійшли до однакових **висновків**, що:

- історія розвивається циклами, тривалість яких орієнтовно дорівнює тривалості людського життя, тобто 80–90 років;
- цикли містять чотири періоди, що відрізняються один від одного настроєм і цінностями, які домінують у суспільстві.

Автори теорії визначають покоління як сукупність усіх людей, народжених у проміжок часу, що становить приблизно 20 років, або одну **фазу життя**: *дитинство* → *молодість* → *середній вік* → *старість*.

Як відрізнити одне покоління від другого?

Представники кожного конкретного покоління схожі за такими **ознаками**:

- розділяють одну історичну епоху;
- мають певні загальні переконання і моделі поведінки;
- почуваються належними до цього покоління.

Покоління об'єднується навколо спільних цінностей однієї вікової групи, що відрізняються від цінностей та орієнтирів другої. Різниця цих цінностей може породжувати **труднощі соціальної взаємодії** між представниками різних поколінь у соціумі.

Кожне покоління переживає чотири **перетворення**: *підйом* → *пробудження* → *спад* → *криза*.

### «ЗА» ЧИ «ПРОТИ»

Прихильники теорії стверджують, що різні покоління – це різні цінності, різне сприйняття інформації.

Противники теорії поколінь називають її успішним продуктом маркетингів, який не має нічого спільного з реальністю. Основні заперечення теорії у тому, що межі поколінь визначають довільно, і покоління майже нічим не відрізняються від звичних вікових груп.

Типи поколінь

Окреслюють такі типи поколінь:

- **GI**– Generation Item – Переможці – народжені у 1900–1923 рр.;

- **P**– Pensioners – Мовчазне покоління – народжені у 1923–1943 рр.;
- **BB**– Baby Boomers – Бебі–бумери – народжені у 1943–1963 рр.;
- **X**– Невідоме покоління – народжені у 1964–1984 рр.;
- **Y**– Міленіали, Next – народжені у 1985–1999 рр.;
- **Z**– Центеніали – народжені у 2000 році і молодші.

**20 років** – період, коли в людей формується новий набір цінностей, характерних для всього покоління

Група дослідників під керівництвом Євгенії Заміс та Євгенія Новікова в 2003–2004 рр. адаптувала теорію поколінь для пострадянського простору. Нині в Україні проводять лекції, майстер–класи, тренінги, презентації, присвячені головній ідеї теорії – конфлікт між поколіннями існує, оскільки кожне покоління формує свою ієрархію цінностей під впливом виховання та умов життя.

У закладі освіти нині можна зустріти представників чотирьох поколінь – бебі–бумерів, X, Y і Z. Конфлікти, спричинені їхніми різними поглядами на життя, смаками, переконаннями, – не рідкість. Хоча уникнути їх можна, якщо бути обізнаним з особливостями поколінь.

Пропонуємо детальніше розглянути особливості сучасних «крайніх точок» теорії поколінь – покоління бебі–бумерів та покоління А (альфа).

### **Хто такі бебі–бумери, або Покоління, яке поступово зникає**

Назва покоління бебі–бумерів, або «бумерів», пов’язана з бумом народжуваності в післявоєнні роки. Цінності радянських бебі–бумерів формувалися до 1953 року під впливом:

- сталінських репресій;
- наслідків Другої світової війни;
- голоду, розрухи;
- «відлиги»;
- підкорення космосу;
- гасла про СРСР – світову супердержаву;
- «холодної війни»;

- винайдення антибіотиків;
- перших пластичних операцій;
- створення протизаплідних пігулок;
- гарантованого безплатного медичного обслуговування;
- єдиних стандартів навчання в закладах освіти.

Це сформувало **покоління з психологією переможців**.

«Бумери» – оптимісти, зацікавлені в особистому зростанні по вертикалі й винагородах, колективісти з «командним духом». Їх приваблюють колективні спортивні ігри. Вони мають кумирів, у дитинстві мріяли стати космонавтами, пожежниками, військовослужбовцями, лікарями та вчителями.

Для бебі-бумера гроші – це підтвердження своєї успішності, статус, спосіб мати атрибути успішного в їхньому розумінні члена суспільства – машину, квартиру чи будинок, дачу тощо.

#### **Основні характеристики:**

- віддані, чесні, терплячі;
- дотримуються правил, законів;
- поважають посади й статус;
- оптимісти;
- спрямовані на особистісне зростання та винагороду;
- сповідують колективізм і командний дух;
- поклоняються молодості.

Нині люди цього покоління правлять світом. Вони очолюють уряди, корпорації, мас-медіа, школи. Адже для них кар'єра – символ добробуту, успіху та статусу. Тому часто колеги вважають їх трудоголіками. Сильна організаційна лояльність спонукає їх віддаватися роботі, навіть якщо вона їм не подобається. «Бумерам» подобається опановувати нові навички й розвивати в собі нові здібності, тож вони часто змінюють роботу. Вони досі активні й допитливі.

#### **ЩО ДАЛІ, АБО ПОКОЛІННЯ, ЯКЕ ЩЕ НЕ НАРОДИЛОСЯ**

Покоління «альфа» з'явиться за прогнозами дослідників після 2023 року. Його представників уже називають рушіями майбутнього прогресу. Американські вчені запевняють, що завдяки швидкому розвитку інформаційних технологій покоління «альфа» буде вміти читати вже у два роки! У школі ці діти будуть вивчати предмети, які їм справді цікаві. Вони не робитимуть того, що хочуть батьки чи будь-хто інший. Саме тому, передбачають, що «альфам» не буде потрібна вища освіта.

**Учені припускають, що цінності поколінь здатні повторюватись, і покоління «альфа» матиме схожість із поколінням переможців GI.**

Представники покоління будуть приєднуватися не до структур, організацій чи конфесій, а до однодумців за способом життя і мислення. Ці люди будуть залежні від технологій, зайняті кількома справами одночасно й змінюватимуть світ на краще. Вони прагнутимуть:

- зменшити рівень захворюваності;
- зберегти природні ресурси;
- зупинити війну та голод.

**Цінності, важливі для всіх поколінь:**

- сім'я
- любов
- професійний розвиток
- особистісний розвиток
- здоров'я
- благополуччя
- успіх
- свобода

Коли покоління «альфа» правитиме світом, це буде період яскравих, творчих, гармонійно розвинених самодостатніх особистостей, які здатні досягти вищої реалізації й позитивно вплинути на світ навколо себе. Діти цього покоління не підкорятимуться примусу – з ними потрібно буде домовлятися. Вони навчатимуться, якщо зрозуміють, навіщо їм це

потрібно. Для них важливими будуть співпраця та партнерство. Вони потребуватимуть заохочення та обґрунтованої похвали. Для них будуть важливі **самодисципліна, а не контроль** і формальні правила. «Альфи» будуть мобільні й залежні від технологій. Вони стануть рушійною силою прогресу в нашому столітті.

Педагоги, що працюватимуть з представниками покоління «альфа», мають:

- володіти навичками ненасильницького спілкування;
- практикувати педагогіку партнерства;
- уміти інтегрувати знання з різних дисциплін;
- налагоджувати взаємодію з учнями, опираючись на їхні цінності;
- підкреслювати їхні сильні сторони;
- не сварити за помилки, а хвалити за вміння їх побачити, виправити й не повторювати;
- критично оцінювати себе.

Педагоги мають бути **на «ти» із сучасними технологіями**, упроваджувати перевернуте навчання, знати про особливості кліпового мислення, практикувати кінезіологію та йогу, допомагати дітям визначати місію, навчати ставити мету й планувати досягнення цілей, заохочувати до емпатії та синергії, дотримуватися здорового способу життя. Про це йдеться у програмі «Школа тренерів Нової української школи».

**40%** покоління «альфа» не матимуть вищої освіти

Швидкість розвитку технологій зростатиме, оскільки наступне покоління буде ще розумнішим, швидше адаптуватиметься і вже повністю позбавиться від расових, етнічних, гендерних та інших стереотипів у всіх сферах життя.

## **ЯК УСІМ ПОРОЗУМІТИСЯ?**

Найтиповіші системи, в яких виникають непорозуміння і конфлікти:

- педагог «бєбі–бумєр» – педагог X;
- педагог «бєбі–бумєр» – педагог Y;

- педагог «бебі-бумер» – батьки Y;
- педагог Y – педагог Z;
- директор «бебі-бумер» – педагоги X та Y;
- директор X – педагоги X та Y;
- педагог «бебі-бумер» – батьки X та Y;
- педагог X – батьки X та Y.

## **НА ЗАМІТКУ**

В англійському парламенті обговорювали питання про молодь. Оратор оприлюднив з трибуни висловлювання чотирьох різних людей про молодь.

1Сучасні діти люблять розкіш, вони погано виховані, не шанують старших і віддають перевагу не заняттям, а балаканині... Вони вже не встають, коли заходять старші. Вони сперечаються з батьками, пліткують з однолітками, об'їдаються ласощами за обідом, сидять, закинувши ногу на ногу, та знущаються над своїми вчителями.

2Я втратив усякі надії щодо майбутнього нашої країни, оскільки нинішня молодь завтра візьме в руки кермо влади. Нинішня молодь нестерпна й просто жахлива.

3Наш світ досяг критичної стадії. Діти вже не слухають своїх батьків. Мабуть, кінець світу вже не дуже далекий.

4Ця молодь розпещена. Молоді люди підступні й недбайливі. Вони ніколи не будуть схожими на молодь минулих часів. Молоде покоління сьогоденішнього дня не зуміє зберегти нашу культуру.

Англійський парламент аплодував після висловів про молодь та безнадійне майбутнє. Тоді оратор розкрив карти: перший вислів належить Сократу (469 р. до н. е. – 399 р. до н. е., Афіни), другий – Гесіоду (кін. VIII – поч. VII ст. до н. е.), третій – єгипетському жрецеві (4–3 тис. р. до н. е.), а четвертий знайдено в руїнах Вавилону в глиняному горщику, вік якого 3000 років.

### Європейські ключові компетенції:

- уміння спілкуватися рідною мовою
- уміння спілкуватися іноземними мовами
- математична та базова компетенції в природничій і технологічній

галузях

- уміння вчитися
- соціальна значущість
- лідерська позиція
- культурна обізнаність і розуміння специфіки різних культур

Розв'язання конфліктних ситуацій між поколіннями залежатиме від того, чи розуміють представники певного покоління ціннісні орієнтири та умови виховання інших. Завдяки теорії поколінь можна **зменшити кількість конфліктів**, тому що всі навчатися домовлятися одне з одним. Якщо активно впроваджувати знання про теорію поколінь, то можна вийти на якісний рівень комунікації між педагогами й дітьми, батьками та педагогами тощо.

До того ж представники різних поколінь під час спільної роботи навчають одне одного. «Ікси» допомагають «ігрекам» не втрачати радості спілкування віч–на–віч, а міленіуми навчають людей X «віртузного поводження з мережею». Представники покоління Z встановлюють свої правила гри й чітко їх виконують. «Зети» найліпше спілкуються і майже не конфліктують з бeбi–бумерами, мають спільні погляди з ними. Їм також простіше знаходити спільну мову з «іксами», а не з «ігреками». Тобто з бабусями й дідусями, а не з батьками. «Ікси» й «зети» настільки відрізняються, що їм немає сенсу конфліктувати й доводити щось одне одному.

У Концепції Нової української школи зазначено, що в Україні, як і в усьому світі, набирає ваги покоління Y. Погляди представників цього покоління, їхній спосіб життя відрізняються від старших поколінь. На підході покоління Z, яке не обов'язково буде поділяти погляди старших.